

CORONAVIRUS: entre el que és global i el que és nacional

Pol Morillas, director, CIDOB
@polmorillas

615

MARÇ
2020

Aquest article
es va publicar
prèviament
a *El País*

La pandèmia del coronavirus ha esvaït en temps rècord la distància entre les dinàmiques globals i les seves conseqüències individuals. No obstant, a falta d'un govern global i davant la fragilitat europea, ressurgeixen els estats-nació, els límits a la mobilitat i el confinament, que segueixen regulacions nacionals en absència de directives conjuntes. Però, ni l'estat-nació surt totalment enfortit amb la crisi del COVID-19 ni estem davant el replegament definitiu d'allò que és global i supranacional.

Estem vivint una crisi de salut global i ho estem fent en primera persona. S'ha esvaït en temps rècord la distància entre dinàmiques globals (una pandèmia originada a la Xina, però d'abast mundial) i les seves conseqüències individuals (la malaltia i el confinament de milions de persones als seus domicilis). Entre tots dos nivells ressurgeix l'estat-nació com a garant principal de la salut de les persones i ens articulador de la gestió de la crisi.

Tres nivells d'anàlisi –individu, estat i sistema– que, des del cèlebre llibre de Kenneth Waltz, *Man, the State and War*, es conjuguen en el pla internacional i que el coronavirus recalibra de manera frenètica. La globalització ha trencat barreres amb les seves cadenes globals de valor i unes dinàmiques d'interconnexió i interdependència capaces de sobrepassar la cotilla dels estats. Unes dinàmiques que no s'han traduït en un govern global i segueixen confiant en l'estat-nació com a principal articulador de les relacions internacionals (amb el permís d'organitzacions supranacionals, empreses transnacionals i una societat civil globalitzada).

La pregunta lògica és si el protagonisme dels estats-nació en la resposta al coronavirus equival al declivi del que és global i supranacional tal com ho entenem avui. Quan la vida humana, amenaçada, torna al centre de totes les coses, la primera reacció és aferrar-se a allò que és conegut. Tendim a cercar referències en el que tenim a prop i a desconfiar d'allò que és estranger, difús i global. Ens aixopluguem a les nostres arrels “d'algun lloc” i apartem per un moment el “qualsevol lloc” que habita en nosaltres, éssers globalitzats.

En el pla polític internacional, la relació entre el que és global i el que és nacional funciona també com un pèndol. La crisi dels anys trenta, després de la Primera Guerra Mundial i el crac del 29, es va traduir en l'auge del feixisme i el nazisme, que desembocaria en la Segona Guerra Mundial. Després d'aquesta, un nou moment internacionalista, sorgit del fracàs de la Societat de Nacions, va donar lloc al naixement de múltiples organitzacions internacionals, articulades, des del punt de vista polític, en el sistema de Nacions Unides, i des de l'econòmic, en les institucions de Bretton Woods (Banc Mundial i Fons Monetari Internacional) i l'Acord General sobre Comerç i Aranzels (antecessor de l'Organització Mundial de Comerç).

Als anys vuitanta, l'onada neoliberal de Thatcher i Reagan va afirmar que no existia aquella cosa anomenada *societat*, sinó només individus, famílies i, per descomptat, mercats. Amb la fi de la guerra freda es va imposar la tesi de Fukuyama sobre un sistema internacional basat en l'economia de mercat i el liberalisme polític. En paral·lel als avenços tecnològics i la globalització dels mercats, la sobirania estatal semblava passar a un segon pla. Emergien conceptes com la *responsabilitat de protegir* o la *seguretat humana* –en contraposició a la dels estats– com a principis vectors de la seguretat internacional.

L'avanç de segle XXI ha vist com les noves potències tornen a posar els interessos nacionals al centre de les seves polítiques exteriors. Després d'una dècada de crisi, l'auge del populisme i els hiperlideratges han emfatitzat el marc de referència nacional en la defensa dels interessos sobirans, el bilateralisme transaccional com a marc de la política exterior i una crítica constant a les institucions internacionals. Fins i tot la idea d'una «internacional populista» ha fracassat a causa de les prioritats disperses, en clau nacional, de les forces populistes.

En aquest context, el coronavirus sembla haver decantat el pèndol cap al que és nacional, també a la UE. Els límits a la mobilitat i el confinament segueixen regulacions nacionals, en absència de directives conjuntes. Les mesures sanitàries i de resposta a la pandèmia divergeixen entre els estats de la UE i, de vegades, al seu interior, entre governs centrals i regionals.

El recurs a les forces de seguretat s'articula de manera centralitzada, i els paquets fiscals, de compensació a empreses i treballadors i de despesa pública es dissenyen amb lògica nacional. Els estats membres de la UE restableixen les fronteres, restringint les llibertats de moviment associades al mercat únic i a Schengen. Alguns fins i tot van prohibir l'exportació de material mèdic a Itàlia, anticipant-se a la protecció de la seva ciutadania, també en clau nacional, i per sobre de les regles del mercat interior. I, per descomptat, el populisme treu rèdit polític del coronavirus, amb Boris Johnson actuant a la seva manera per contenir la corba de contagis, Trump referint-se al «virus xinès», o Orban, Salvini i Le Pen cridant al tancament de fronteres.

Probablement el recurs al que és nacional sigui necessari per frenar la corba de contagis de la Covid-19, atès que són els estats membres els principals responsables en matèria de política social, sanitària o de control de fronteres. Aquest recurs revela, així mateix, un retorn a allò que és conegut: un sistema d'estats articulador de les relacions internacionals des de la pau de Westfàlia, de 1648, i amb el qual, des de la perspectiva històrica, no poden rivalitzar unes institucions internacionals fràgils i de menys d'un segle d'història.

Però no tot és nacional a la crisi del coronavirus, començant per la pandèmia en si. L'Organització Mundial de la Salut marca les pautes i les consignes a seguir. La investigació per a una nova vacuna es desenvolupa en grups de recerca transnacionals. Els plans d'estímul s'haurien d'emmarcar en les regles d'institucions financeres internacionals i de la UE. Les cadenes globals de valor influeixen, tant com els confinaments nacionals, en la capacitat productiva de les empreses, moltes d'elles en tancament forçat per falta de subministraments des de l'Àsia.

La Xina ja ha ofert a Itàlia i Espanya equipament mèdic. I la cancel·lació d'esdeveniments esportius i fires depèn de les decisions d'instàncies internacionals. Tampoc agrada a les forces populistes la revalorització dels experts i l'ús de dades científiques per a la gestió de la crisi, així com l'atenció pública que rep el missatge polític i els seus missatgers, els líders polítics, cada vegada que compareixen proposant un nou pla de xoc.

Per tant, ni l'estat-nació surt totalment enfortit amb la crisi del coronavirus ni estem davant el replegament definitiu d'allò que és global i supranacional. Com sempre, tots dos nivells conviuen. A la UE, la capacitat d'acció comuna en matèria sanitària o de control de fronteres és molt menor que les prerrogatives dels estats membres. No obstant això, sí que cal una major coordinació europea de les mesures per «aplanar la corba», en les iniciatives per assegurar el proveïment de material mèdic al mercat únic i en el lideratge per activar un ambiciós paquet fiscal i d'inversions.

Això respon a una manca d'efectivitat i fragilitat en la governança europea, però no equival a la victòria decisiva d'allò que és nacional. Els resultats en l'àmbit supranacional deceben i les condicions per a la seva reforma segueixen absents. La crisi del coronavirus és una mostra més que seguim atrapats en la tragèdia de sempre: una volta total al que és nacional ja no és possible, però tampoc es donen les condicions i la voluntat política per a la reforma i un millor funcionament dels mecanismes de governança global.